

komünistleri, doğrudan doğruya politik kurumlara yönelmeyi tercih ediyorlar —bunun sonucu sosyal demokratları, sol muhalefeti ve radikal demokratik hareketleri ihmal etmek ya da önemsemek olsa bile.

Böylece, İtalya'da İKP, Hıristiyan Demokrat önderlerle sürekli bir diyaloga daldı ve hükümette, idari mekanizmada ve resmî yayın kurumlarında etkili mevkiiler karşılığında ılımlı bir işçi hareketi taahhüt etmekte. Geçen Eylül'de, Fransa'da FKP, Avrupa-sosyalistlerine karşı yıkıcı bir eyleme girişerek Ortak Program'ı fazla yumuşak olduğu gerekçesiyle feshetti —ve aynı zamanda, Fransa'nın en yurtsever partisi olarak komünistler, nükleer force de frappe'i desteklediler. Marchais ve öteki FKP önderleri, sosyalistlerin kendilerini belediye seçimlerinde ve anketlerde geride bırakmış olmalarından açıkça telaşa kapıldılar. Solun parlamento seçimlerini kaybetmesi pahasına da olsa —nitekim oldu da— partilerinin özgül kişiliğini yeniden ispat etmesini kararlaştırdılar.

Eğer komünistlerin bu taktikleri tamamen yanlış ve geçersiz olsalardı, hayat bu kadar karmaşık olmazdı. İtalyan Hıristiyan Demokrat Partisi, önderlerinin keskinlikle gerici niteliğine inanmak zorunda olan kitleleriyle, büyük ve popüler bir partidir. Yayın kurumlarından yararlanma ve yetkileri, milyonlarca komünist dahil tüm yurttaşlar karşısında sorumlu gösterme, boş bir istek değildir. İtalyan komünistleri bu girişimlerde başarılı olmak için bazı önlemler almışlardır, ama gereksiz ve büyük bir karşılık ödeyerek: Bağımsız halk ya da işçi hareketlerinin dağılması ve yılması pahasına. 60'ların sonu ve 70'lerin başındaki sendikal muhalefet atılımı boşa gitti; 1974 referandumunda Hıristiyan Demokratlar'ın eşaslı yenilgisine neden olan demokratik canlanma da aynı akibete uğradı. Yayın bir sinizm ve hükümetin kısıntı uygulamalarına ve geleneksel politik suistimale (sotto governo) karşı komünistlerin danışıklı dövüşü ortamında, bir avuç terörist ve provokatör politik arenayı tekeline geçirdi.

Fransa'da Marchais, kendini seçim kampanyasının vazgeçilmez bir yıldızı olarak kabul ettirdi. Her gittiği yerde büyük kalabalıklarla dinleniyordu. Barlarda bile, Marchais televizyon ekranında görüldüğünde, sohbetler kesiliyordu. Marchais kampanyasının eları'ı Sol Birlik'e çok şeyler sağlayabilirdi —eğer birliğin yeniden kurulması ilk tur seçimlerinden sonra değil de önce gerçekleştirilmiş olsaydı. Oysa, Marchais, hükümete karşı harcadığı enerjinin eşdeğerini sosyalistlere karşı da harcadı. Yukarıda da belirttiğim gibi, sosyalistlerin eleştirilecek pek çok yanları vardır, ama FKP'nin saldırısı onları kazanmayı değil, hareketten sürüp atmayı amaçlıyordu.

Avrupa-komünistlerinin gelecekte, şimdiye kadar gerçekleştiremedikleri politik hamleyi başarmak için nasil çalışacaklarını kestirmek güç, Fransa'da sosyalistlerin gelişmesi durduruldu, fakat komünistleri destekleyenlerin hiç de hoşnut olmadıkları birşeyler pahasına.

Seçimi izleyen haftalarda, komünist parti safarında görülmemiş bir otopsi yapıldı. İkinci turdaki yenilgiden sonra Marchais, sonucun partinin taktiklerini doğruladığını ileri süren bir zafer bildirisi yayımlamak ,hatasına düştü. Bu, hep bir Sol Birlik hükümeti için çalışmış olan birçok militanı şoke etti. Parti yönetimi, partinin yayın organlarında yenilginin nedenlerini tartışmayı yasaklayınca, FKP'nin sanayi kesimine yönelik gazetesi Action'un editörü görevinden çekildi. Nisan'ın ikinci yarısında, parti yönetiminin umursamaz ve kibirli tavrını eleştiren komünistlerin yazıları, Le Monde'un sütunlarını doldurmaya başladı. Partinin başlıca ideologu olan politbüro üyesi Jean Ellestein bile, solun yaşamış olduğu zorlu yenilgiyi kabul etmek ve açıklamak gerektiğinden söz ediyordu.

Ama, hiç şüphesiz, bu resmî olmayan tartışmaya en önemli katkı, gene Le Monde'da yayımlanan dört makalelik bir diziydi. Bunlar, partili aydınların en ünlüsü olan Louis Althusser'e aitti. Bu makalelerinde Althusser, Marchais'nin düzensiz ve demagojik önderliğine ve parti içi işleyişin askeri yapısına acımasızca saldırıyordu. Bütün bölgelerde tabanını sosyalist ve komünistlerin oluşturduğu özerk komiteler kurularak Sol Birlik'in gerçekleştirilmesine, neden için başından itibaren girişilmediğini soruyordu Althusser. Neden sosyalistlerin eleştirisinin daha önce ve Sol Birlik'i yıkacağına, güçlendirecek bir şekilde yapılmadığını soruyordu.

Althusser'in makalelerinin, düşünen parti üyeleri arasında yankısı bulduğu kesin. Marchais ise, Althusser ve öbür muhalefetin ihraç edilmeyeceğini açıklarken, bir yandan da onların, eleştirilerini parti organlarında yayımlamaları yasaklamayı sürdürüyor. Fransız komünistleri arasındaki bu yarı-bastırılmış tartışma, tam da İspanyol partisi 40 yıldan beri ilk legal kongresini yapmaktayken patlak verdi. Sözkonusu kongrede, İspanyol komünizminin en popüler ve dinamik parçası olan Katalon PSUC'da, Carillo'nun, Avrupa-komünizminin alameti farikası olan eserine (görüşlerine) karşı güçlü bir muhalefetin varlığı açığa çıkmıştı. Manuel Sacristan'ın önderliğindeki Katalon komünistleri, Carillo'nun seçiciliğine, hükümetin kısıtlama politikasını desteklemesine ve parti tüzüğünün bir maddesinin, Leninist politikayla bağlantılı olduğu için iptal edilmesini önermesine karşı çıkıyorlar. Carillo'ya karşı bu muhalefet, sonuçta, delegelerin dörtte birinin desteğini kazandı.

Önemi, Katalon partisinde çoğunluğu kazanmış olmasında —ki seçimlerde elde ettiği sonuç seçimi İSKP'nin öbür bölgelerde elde ettiğinden çok daha başarılıydı— ve Leninizmi, Stalinist ortodoksluğun «Marksist-Leninist» dogmalarına geri dönmeksizin savunmasıydı. Althusser gibi, Sacristan da bir felsefeci. Ama onun tersine, aynı zamanda politik bir önder ve örgütçü. Her ikisi de Avrupa-komünizminin soldan eleştirisini, Claudin gibi eski komünistlerden ve Mandel gibi sol muha-

Birlikim 45/10

lefetin teorisyenlerinin devralarak üstlenmiş bulunuyor.

Avrupa-komünizminin strateji ve örgütlenmesi üzerine bu yeni tartışmanın nelerere kadar girebileceğini kestirmek güç. İtalyan partisi şimdiye kadar bundan etkilenmiş değil, ama bu istisnai suskunluk fazla süreceğe benzemiyor. Avrupa-komünizminin doğuş hızı Sovyet vesayetini reddetme ve sosyalistlerden geri kalmama isteğinden kaynaklanmıştı. Şimdi artık Avrupa-komünizminin önderleri, neden bugünkü açmazda varıldığını açıklamalı, kendi üyelerinin eleştirilerini cevaplamalıdır. Çoğulculuk bulaşıcıdır. Parti şefi hoşlanmayabilir, ama herhangi bir militan, kurulu düzene karşı sürdürülen savaşta, hareket içindeki farkların ve tartışmaların uzlaşması gerektiğini dolayınca varsaymaz.

Eğer bugün, Avrupa-komünist partiler görüş genişliği bakımından buhrandalarsa —ki öyleler— bunun nedeni kendileridir ve bu durum, gerçek güçleri ile ona uygun bir politik stratejiyi bulmaktaki yeteneksizlikleri arasındaki çelişkinden doğ-

maktadır. Avrupa-komünizminin stratejisi şimdiye kadar olumsuz —Stalinist modellerin eskik bir reddedilmesi— ve türevseldi —Avrupa-sosyalizminin inandırıcı olmayan bir taklidi. Olumlu ve özgün bir strateji için (anti-Stalinist marksizmin), en iyi gelenekleri ile toplumsal muhalefetin 60'lardan beri ortaya konan temalarının (işçi denetimi, kadınların özgürlüğü, ekoloji hareketi, bürokrasi, hiyerarşi ve kültürel manipülasyon ile mücadele) yeni bir bileşimi gereklidir. Marksist stratejinin sağlıklı bir biçimde yenilenmesi için, hiç olmazsa bazı komünistlerin hazırlıklı olduklarının en umut verici göstergesi, bugün artık bunların sosyalist devrim ve sosyalist demokrasi kavramlarının farklı tanımlarını açıkça tartışmalarındır. Ama bu tartışmaları, eski, kötü gelenekler olan, parti şovenizmini ve parti içi muhalefet aklarının afazot edilmesini sarsacak bir tarzda yayımlayıp yayımlamayacakları, şimdilik belli değil.

New Society, 18 Mayıs 1978'den
Çeviren SABİR YÜCESOY

—000—

Fransız Solunun Seçim Yenilgisi ve FKP

Fransız sol partilerin umutla bekledikleri seçim yılı başında, 8 Ocak 1978'de FKP Ulusal Konferansı toplandı. Genel sekreter Marchais konferans'a sunduğu raporda, 22. Kongre'de söylediklerini bir kez daha tekrarlar: «Birlik siyaseti, bizim siyasal stratejimizin özsel ve sürekli bir öğesidir». Sosyalist Parti'nin 1972'de imzalanan Ortak Program'a bağlı kalmadığına, sözkonusu Program'ın güncelleştirilmesi gerektiğine, bu yolda yapılacak ciddi bir tartışmaya katılmaya FKP'nin her zaman hazır olduğuna değinir Marchais. Raporda, SP'nin sermayenin siyasetini izlediği de dile getirilir. İçinde bulunulan durumda iki alternatif vardır: Ya emekçilerin ve ulusun zararına olan büyük sermayenin egemenliği, ya da sermayenin egemenliği ve ayrıcalıklara karşı emekçilerin ve ulusun iktidarı. FKP ikinci alternatifini savunduğunu, «olanların değişmesi gerektiğine»nden yana olduğunu açıklar. Zaten seçim öncesi dönemin tek bir miti vardır: «Değişme». Bu mit ile FKP kendi «özgün» siyasetini, «stratejisi»ni oluşturduğuna inanmıştı. Öyle ki, Parti yetkilileri yazılı ve sözlü açıklamalarında FKP'yi «değişmenin partisi» olarak niteleyebiliyorlardı: «12 Mart'ta KP'ye verilen her oy değişmeye doğru etkili bir adımdır». 12 Mart'ta, yani seçimlerin ilk turunda beklenmektedir «değişme»; bu tarih ilk turun ortada kalmasından sonra ikinci tura, seçimlerin kaybedilmesinden sonra da daha ileri bir tarihe ertelenmiştir. «Gerçekten de, son 30 yıldır bütün partiler —öteki sol partiler dahil— ülke işlerinin yönetimine ka-

tıldılar, yalnız KP katılmadı» diyordu Marchais. Ve «değişme», ona göre KP'ye oy vermektir. Kendisiyle yapılan bir televizyon programında Marchais, «FKP ilk turda oyların % 25'ini almalı, % 21'ini alırsa yetmez, fazla ve değişme suya düşer» demektedir. Birlik terazisinin Komünist kefesine yeterli sayıda oy düşmeyeceği aklı gelmiyordu o sıralarda. Genel Sekreter «emekçilere güveniyorum» diyebilirdi. Ulusal Konferans'dan birkaç gün önce SP kendi programını yayımladı. Bu olay, artık «güncelleştirilmiş» olsa da olmasa da bir Ortak Program'ın, Solun Birliği'nin sözkonusu olmayacağına tanıklık etmekteydi.

Ne olursa olsun FKP, Genel sekreteri, sözcüleri aracılığı ile Ortak Program konusunda, birlik konusunda tartışmaya yeniden başlamaya hazır olduklarını, SP'nin bunu geri çevirmekte ısrar ettiğini, ama bu durumda bile «değişme»nin mümkün olduğunu açıklamaya devam eder. Değişme için tek bir yol vardır, o da «teraziye gerçek değişmeye doğru devirmek için FKP'ye yeterli bir oy ağırlığı sağlamaktır». Gerçekten de «Birlik» artık bir sözdür yalnızca: FKP kurulacak bir sol hükümette belirli bakanlıklar için % 25'lik bir oy toplamı istemektedir. Yeterli oy toplamını elde edemezse FKP çekilecektir. Başka deyişle, FKP yönelişini belirleyemeyeceği bir sol hükümete katılmayı reddetmektedir.

Şubat ayının başında Alman Sosyal-demokrat Partisi ile FSP başkanları W. Brandt ile F. Mitterand görüşürler. Görüşmelerden sonra yayımla-

nan belge Ortak Program'la açıkça gelişen ögeler içermekteydi. SP de gerçeği görmekteydi, Ortak Programın pek bir bağlayıcılığı yoktu artık. Yapılan basın toplantısında Brandt, «Fransız hükümetinde komünistler yer alırsa, bunların işlevlerinin ne olacağını bilmesi, hangi bakanlıklarda bulduklarının bilinmesi söz konusudur, çünkü bizi doğrudan doğruya ilgilendiren bakanlıklar var» der. Şubat'ta Marchais, SP'ye «gerek» olağan suçlamaları yaptıktan sonra «Ortak Program'a, Birlik'e geri dönün» diye çağırda bulunur. Düşünüleceği gibi, bu zaten olumlu cevap alamayacak bir çağrıdır. Parti basını bu çağrıyı yeni bir iyi niyet gösterisi olarak göklere çıkarır. Böylece yeni bir bahane daha elde edilir, «çağır-dık gelmediler», «başka bir Partinin iç işlerine de karışamayız ya». Nitekim Mitterand çağrıya olumsuz cevap verince FKP'li yazarlardan R. Andrieu (*L'Humanité*, 9 Şubat 1978) SP'nin bu çağrıyla birlikte sorumluluklarını alması gerektiğini yazar. Aynı yazıda, FKP'nin «tanınmamasına katılmadığı bir siyasi desteklemekte» kararlı olduğunu bir kez daha değinir.

Seçimlerin ilk turunda çoğunluk, yani sağ hükümet iktidarı korur. Bir gün sonra, yani 13 Mart'ta Sol Birlik yöneticileri bir zirve toplantısı düzenlerler, anlaşma yolunu tutarlar. İlk turda başa geçen adayların ortaklaşa desteklenmesi kararı alınır. 14 Mart tarihli *L'Humanité* «İşte oldu, Sol'da birlik, Sağ yenilgiye uğratılabilir» diyerek birinci sayfayı doldurur. Marchais bu antlaşmayı «varolan ayrılıkları ortadan kaldırmaya bile, ileriye doğru atılması önemli adımlar doğuran, kabul edilir bir uzlaşma» olarak niteler. Mitterand da durumdan hoşnut görünmekte. Sol hükümetin bir iktidar paylaşımına değil de, oylara dayanacağını açıklar. Radikallerin başkanı R. Fabre ise, ülkenin değişmeden yana yer aldığını anlaşıldığını öne sürer. Yeniden umutlar belirir. Sendikalar sol adayların başarısını sağlamak için emekçilere çağırda bulunurlar; «19 Mart'ta solun adayları tek bir eksik oy bile almamalıdır». Bu arada Başbakan Barre «Fransızlar değişikliği gerçekten isteselerdi, başka şekilde oy verirlerdi» demektedir. Sol partilerin anlaşmasının doğurduğu yeni durumda FKP de artık yeni bir tavırdadır: «Birlikte kazanmak». 19 Mart'ta Sağ partiler hükümeti iktidarını korumaktadır. FKP bu sıralarda ilgi çekici noktalarda durmaktadır. Giscard'çı partilerin, kendilerini ezici bir çoğunluk sağlamış gibi göstermelerinin gerçeğe aykırı düşüğünü, aldıkları çoğunluğun «ezici» olmadığını, Sol'un da Meclis'de yeni sandalyeler kazandığında ısrar etmektedir.

Bundan sonraki günlerde, SP ile FKP arasında ki karşılıklı suçlamalar çağrı açılır. SP'nin yürütme kurulu ile Ulusal sekreterliği 20 Mart'ta toplanır. Solun iktidara gelememesinin nedeni olarak birlikten yoksun olunması gösterilir. SP'ye göre Birliğin bozulmasının nedeni, SP'nin gelişmesini engellemekten başka kaygısı olmayan KP yöneticilerinin saldırıdır. SP içindeki KP'ye ya-

kınlık besleyen azınlık (CERES grubu) bu bildiri-yi imzalamaz. CERES grubu Haziran 1979'daki Kongre'nin daha yakın bir tarihte yapılmasını istemektedir. SP'nin bildirisini KP adına R. Andrieu cevaplar. Solun birliğinin bozulmasında SP'nin taşıdığı ezici sorumluluğun yayımlanan bildiriye unutturulmak istendiği düşüncesindedir R. Andrieu. FKP'nin verdiği cevap «şunu diyen, şunu yapan biz değildik, SP'ydik» biçiminde sözlerle doluydu. Solun birliğini «biz değil, siz bozdunuz» denilmektedir. Büyük sendikal merkezler CGP, CFDT, FEN ve FO yeni hükümetle talepler konusunda tartışmalara başlanmasını istemektedirler. FKP politbüro'su 21 Mart'ta yayımladığı bildiriye, bundan böyle bütün Parti yönetiminin tekrarlayacağı temayı sağlar: «Fransız Komünist Partisi bu durumda hiçbir sorumluluk taşımamaktadır». Aynı bildiriye, Parti'nin bütün eylemlerinin solun kazanması için en iyi koşulları yaratmaya yöneldiği, Ortak Program'da yer alan öteki partilerin Program'a saygılı olmadıkları, kendilerini tek başlarına zafer kazanacak güce saydıkları da dile getirilmektedir.

Seçim sonuçlarını değerlendiren Troçkistler, SP ile KP'nin birbirlerinden ayrılmasının işçi hareketinin seçimlerde bozguna uğramasına neden olduğunu açıklarlar. Haklı olarak, bütün seçim kampanyası boyunca savdukları «tartışma ve birlik birbirleriyle uzlaşmaz değil» sözünün ileri sürerler. Gerçekten de SP ile KP, ya tümden anlaşıp Birlik oluşturmakta ya da tartışıp ayrılmaktaydılar.

Mitterand verdiği demeçlerde, Sol Birliğin kazanma umudunun daha 22 Eylül 1977'deki görüşme sonunda birliğin bozulmasına ortadan kalktığını belirtirken, «siddetli, ardi gelme saldırılarını, sağın SP'ye karşı sürdürdüğü saldırılarla birleştirmekte tereddüt etmeyecek sorumluluk yüklenenleri tarih gerektirdiği gibi yargılayacaktır» demeyi de eksik etmez. Sol Radikaller Hareketi, MRG, başkanı R. Fabre'a göre «13 Mart 1978'de imzalanan antlaşma 22 Eylül 1977'de de imzalanabilir; buysa, Birlik'e yönelen dinamiği harekete geçirebilirdi. Hatırlanacağı gibi, Sol Birlik'i oluşturan partiler düzenledikleri bir zirve toplantısında asgari ücret düzeyi, millileştirilecek şirketlerin sayısı, işyerinde emekçilerin iktidarı v.b. üstüne tartışılır. FKP 729, SP ise 250 şirketin millileştirilmesini istemektedir. SP ile KP arasındaki anlaşmazlık Sol Birlik'in bozulmasına neden oldu. Fabre bundan böyle 1972'de kabul ettikleri Ortak Program'ın kendilerini bağlamayacağını belirterek, oy dağılımının dile getirildiğinden çok daha güçlü olan radikal hareketi yenileştirmeye, ortaya çıkarmaya uğraşacaklarını bildirir. Marchais Fabre'in açıklamasını aceleyle yapılmış olarak niteler, bu açıklama kendisini şartlamıştır, bunlar Sol radikallerin kendi işleridir ve FKP onların işlerine karışmak istememektedir. Marchais, Meclis'deki Komünist grubun sayısal ilerleyişinde ısrar etmektedir hâlâ. Sol Radikaller Hareketi Nisan ayı içinde Kongre'ye gideceğini haber verir.

Birikim 45/12

Mart ayının son günlerinde (29 Mart) FKP federasyonlarının sekreterleri toplanırlar. Ch. Fiterman'ın Politbüro'nun 20 Mart tarihli bildirisini genişleten bir rapor sunduğu toplantı seçim sonuçlarının ilk resmi toplu «incelemesine» girişir. Fiterman raporuna (*L'Humanité*, 30 Mart) «Sağ koalisyonun Millet Meclisi'nde çoğunluğu koruması belirleyici bir olguysa da, sonuçların sağ ile sol arasında son derece sıkı bir güç ilişkisini yansıttığını gözden kaybetmemek gerek» diyerek başlar. Dikkat edilirse, seçim sonuçlarının sola (ve özellikle KP'ye) kazandırıcı bir ders değildir bu. Sol ile sağ arasında sıkı bir güç ilişkisi bulunduğunun bilinmesi değil midir zaten, seçimlerin yapılacağı güne kadar FKP'ye «sol kazanabilir» dedirten? Buna karşılık, seçim yasasının kolay kolay (imkansız dememek için) bir iktidar değişikliğine yer vermeyeceğinin bir kez daha anlaşılması olmasa gerek bir ders değeri taşıyabilir. Ch. Fiterman FKP'nin o dönemde işlediği ana temayı da dile getirmekten geri kalmaz: «Biz kazanmak ve değiştirmek, değiştirmek için kazanmak istedik (...) Ama önerdiğimiz karşılıklı biçimde kabul edilebilir anlaşmayı SP isteseydi», gerçek bir değişikliğe giden yol açıklıdır. «Ama SP bunu istemedi». Bundan sonra Fiterman «acil görevler» saptar. İlk, «22. Kongre'nin çizgisinde kalarak bütün Parti'de sonuçların analizi ve gelecek görevlerin tanımlanması konusunda tartışmayı sürdürmek»dir. Bu «tartışma»nın sürdürülmesinin kısa süre sonra FKP yönetimine epey huzursuzluğa mal olduğuna ilderde değineceğiz. Öteki görevlerse şunlar: En acil taleplerin gerçekleştirilmesi için ne mümkünse elde etmek yolunda girişilen eylemde emekçilerin yanında bulunmak; üye ve örgütlenme bakımından Parti'nin güçlenmesini kararlı biçimde sürdürmek. İşte FKP federasyon sekreterleri toplantısının kendine temel aldığı Fiterman raporunun ana çizgileri bunlardır.

Gene aynı günlerde, 30 Mart'ta, Marchais Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing ile görüşür. Cumhurbaşkanı Marchais'yi seçimler ertesinde siyasal durum üstüne söyleşmek için çağırır. Marchais, seçilecek hükümetin dikkate alınması gereken noktaları belirtir: Asgari ücret 2400 frank olmalı, emeklilik yaşı düşürülmeli, iş günü gerçekten kısaltılmalı, demokrasi bütün alanlarda geliştirilmeli, deniz aşırı ülkelerde demokratik uygulamalar işlerliğe konulmalı v.b.

3 Nisan'da yapılan bir basın toplantısında Marchais kendine sorulan «KP içinde belirli bir karşı çıkmadan söz ediliyor, buna cevabınız ne?» sorusuna, komünistlerin düşünülüp tartışmasını gerçek demokratik bir tartışma olduğunu, bununla yönetim olarak övündüklerini ve bu akımı desteklediklerini söyler. Ama karşı çıkanlar da yok değil, der. Bunlar, 22. Kongre'ye karşı çıkan kişilerdir. Aynı toplantıda «şüphesiz Partiden atılmış olmayı isteyenler var, ama hiç kimse atılmayacak. Parti'den atma dönemi bizde kesin olarak geçti» der. Hemen şunu ekler: «Aynı şekilde, 22. Kongre'yi yeniden tartışmaya getirmek isteyen bir

kaç kişi var. Bu da bütünüyle geri çevrilmiştir. 22. Kongre kesin bir kazanımdır». Marchais'in buna ek olarak şu sözleri de komünizm anlayışının kavranmasını kolaylaştırabilir: «Komünistler tek bir idealde birleşmişlerdir, Partilerine olan bağlılık».

Nisan 1978, FKP içindeki «tartışma»nın artık yönetime hoş görülemez boyutlara ulaştığı ay oldu. Komünist aydınlar Partilerinde «gerçek bir siyasal tartışmanın başlamasını istediklerini açıklayan ortak bir mektup imzalarlar. FKP merkez yayın organı bu mektubu basmayı reddedince mektup bir burjuva gazetesinde, *Le Monde*'de yayımlanır. Bu gazete zaten aşağı yukarı Nisan ayı başından beri kimi FKP'lilerin seçim yenilgisine ilişkin görüşlerini yayımlamaktaydı. Söz konusu ortak mektupta aydınlar, Parti yönetiminin hücrelerde, bölge örgütleri ve federasyonlarda «benzeri görülmemiş bir tartışma»nın başladığını, bu tartışmanın gelişmesini diletiğini belirttikten sonra gene aynı yönetimin, Fiterman'ın raporunun belirttiği çizgiden ayrıldığına yoldaşlarını katkı ve mektuplarını Parti basınında yayımlamadığını söylerler. Komünist aydınlar, yönetimin bu tavrının söz konusu yoldaşları katkılarını başka yayın organlarında yayımlamak zorunda bıraktığından, böyle bir şeyin de yapılan analizlerin sanki Partiye karşı yöneltilmiş gibi görüldüğünden yakınırlar. Zaman geçirmeden Parti basınında bütün komünistlerin Parti'nin düşüncesine katkıda bulunmak için yer alabilecekleri tartışma kürsüleri açılmasını önerirler. FKP genel sekreteri Parti içindeki karşı akımı küçümseyerek, tartışma kürsülerinin açılmayacağını belirtir. Marchais, Parti tüzüğüne böyle tartışma kürsülerinin ancak Kongre hazırlık döneminde açılmasını öngördüğünü belirtir. Oysa *FKP tüzüğünde böyle bir madde yoktur*. Yönetim işine gelen bir maddeyi işine getir bir biçimde yorumlamaktadır yalnızca. Marchais'in gösterdiği «hukukun üstünlüğü»nü destekleyen tavrı birçok komünist tarafından hiç de hoş karşılanmaz elbette.

8 Nisan'da Politbüro'nun yeni bir bildirisini yayımlanır. Bildiride, Ortak Program kılıfı altında amacına (KP'nin gelişmesini engellemesi, KP'den 3 milyon oy alınması) erişemeyen SP'nin bu hedefine KP'ye sahip olmadığı bir sorumluluğu yükleyerek ulaşmak istediği açıklanır. Politbüro bunun Solun Birliği stratejisi olmadığını belirtir. Aynı günlerde Parti basınında, değişik illerde hücrelerin, bölge örgütlerinin sayısız toplantılar düzenleyip seçim sonrası durumu, Parti'nin tavrını, ve benzer sorunları olumlu bir demokratik biçimde tartıştıktan sonra sık sık övgüyle söz edilir. «Yoksullarla birlikte», «Hâlâ yoksulluk içinde yaşayan Fransızlar olduğunu bilmiyor musunuz?» gibi temelle dayanan analizler de görüldü Parti basınında. Artık Parti tabanında da başlayan tartışmalara, analizlere yer veren (biraz da FKP'nin bu tavrının, kendi değerlerine su taşıdığı için hoşnut olan) *Le Monde*'de FKP'nin sağ kanadının ideologu Ellenstein'in bir dizi yazısı çıkar. Ellen-

Birikim 45/13

stein 26 Nisanda başlayacak Merkez Komite toplantısının hazırlanması için Politbüro'nun komünistlere çağrıda bulunması üzerine bu diziyi kaleme aldığını yazar. Komünist bir aydınım, komünist olmayan bir gazetede «itirafda bulunması FKP'nin evriminin ortaya getirdiği sorunlardan biri değil mi? diye sorar Ellenstein. Seçim yenilgisinde FKP de bir sorumluluk taşımaktadır yazara göre, Ellenstein komünistler arasındaki açık bir tartışmanın hiç de SP'nin anti-komünist kampanyasına, burjuvazinin ekmeğine yağ sürmeyeceğini, tersine büyük bir partinin demokratik canlılığına tanıklık edeceğini öne sürer.

Bu arada FKP içindeki tartışma eşitsiz biçimde gelişmekteydi. Seçimlerden sonra kimi hücreler her hafta toplanırken, kimileriye 1 Mayıs gösterilerinde Parti'nin geleneksel çiçek satışını düzenlemek için toplanıyorlardı. FKP'nin haftalık yayın organı *France Nouvelle*'in yazı kurulu üyesi M. Goldring partisinin «serinkanlılıktan hırslanmaya, siyasal analizden basitleştirmeye» doğru dönüş yaptığı kansındadır. Goldring seçim kampanyası boyunca kullanılan, Ellenstein'in da yurkarda sözü edilen yazısında hâlâ doğruluğunu savunduğu, «yoksulluk» temasını, kendilerini böyle görmeyenler yani «pek çok kimse tarafından» onları dışıtar biçiminde anlaşıldığı kansındadır. Bir başka parti basın organı yöneticisi F. Cohen «Partinin kendisi ve toplum için, demokrasinin sınıf mücadelesi alanı olduğu düşüncesinin tam olarak ne anlama geldiğini daha bilmiyoruz» demektedir. FKP yöneticilerinden R. Leroy ise yonemin «analizler»ine karşı çıkan, gerçek bir siyasal tartışma, Parti içinde özgür, yata haber dolaşım, tartışma kürsüleri açılmasını isteyen komünistlerin başlattığı hareketi yönetim adına sahip çıkmaktan çekinmez: «Parti yönetimi büyük bir demokratik tartışmanın inisiyatifi ele aldı ve şu anda son derece zengin bir tartışma sürmekte». FKP içindeki eleştirel akımın öncüsü Althusser 25 Nisan'da *Le Monde* gazetesinde «Komünist Parti'de artık devam edemeyecek olan şey» adlı yazı dizisini yayımlar. Bu dizi yazı dilimizde de yayımlandığı için (*Birikim*, sayı 40/41) içeriğine girmiyoruz. Söz konusu yazılar daha yayımlanmaktayken 26 Nisan'da FKP Merkez Komitesi toplantı. Gündemde tek bir madde vardır, «Siyasal durum ve Partinin görevleri». Genel sekreter Marchais'nin sunduğu rapor Merkez Komite tarafından *oybirliğiyle* kabul edilir. *L'Humanité* «çok zengin bir tartışmayla geçen üç gün sonunda» Merkez Komitenin oybirliğine vardığını haber verir. Bir yanda Parti genel bir tartışmayla çalkalanıyor, bir yanda Merkez Komite üç gün boyunca zengin bir tartışma veriyor, bu arada da oybirliğine varılıyor. Ya oybirliğine varıldığı yanlış ya da ileri sürüldüğü gibi «zengin» bir tartışma olmadı, toplantıdan önce zaten oybirliğine varılmıştı. Marchais raporunda Politbüro'nun görüşlerini toplu biçimde dile getirir. Raporu, demagojik bir yazının nasıl yazılabileceğini öğrenmek bakımından son derece eğitici. Genel demagojik hava dışında raporun

ele gelir birkaç düşüncesi şunlardır: Marchais kimi yoldaşların Parti içinde ve Parti başında her şey üstüne sürekli bir tartışmanın yer almasını istemelerini küçük-burjuva anarşizmi diye nitelerek buna karşı çıkmakta. Böyle bir şey, Marchais'e göre, Parti içindeki sorumluluk taşıyan ve seçilmiş mercilerin kendi görevlerini yerine getirememeleri olacaktır: «Hem «sonra, sürekli tartışmanın en sonunda karar ve eylemin felce uğraması demek olduğu her sağduyu sahibi için açıktır. Biz demokratik bir partiyiz, bir tartışma kulübü değiliz». Bu sözleri Stalin mi söyledi yoksa? Marchais «taban» ve «yöneticiler» ayrımını bir kenara iterek partinin sürekli üyelerinin büyük burjuvazinin sahip olduğu «sürekli üye»lerin sayısı karşısında çok düşük olduğunu yakınarak sayıların artırılmadığı der. Gene, Stalin ve takımı hatırlatıyor bu sözler. SSCB'nin Stalin'le başlayan (ve süregelen) dönemine tepki olarak «Avrupa-komünizmi» anlayışını oluşturan Partilerden birinin yöneticilerinden, Fransa için «demokrasinin renklerine bürünmüş bir sosyalizm» isteyenlerin, bütün bir 22. Kongrelerini «demokrasinin genişlemesini», «Fransa'nın demokratik geleneklerine sahip çıkmak» temalarına dayandıranların Stalinci bir parti anlayışını sürdürmekte olmaları belirleyici önele sahip, gerçek analizlerin hâlâ yapılmamış olduğuna tanıklık etmektedir.

Mayıs ayının başında (3 Mayıs) yaptığı bir basın toplantısında Marchais, Merkez Komite toplantısına sunduğu raporundan söz açar. Toplantıyı açmak için yaptığı kısa konuşmaya «raporuma da 49 sayfa tutan bu analizi size yeniden anlatmayacağım elbette» diyerek başlar ve sözü edilen «analizi» özetler; konuşmasının son paragrafında «Baylar, bayanlar işte, Merkez Komitemizin düşüncesinin ana çizgilerini kısaca hatırlattım» der. Sözlerini «Açılan dönemde, FKP, emekçilerinin ve Fransa'nın ihtiyaç duyduğu parti olmaya daha da kararlıdır. Bunun için güçlenmeye, yani etkisini güçlendirmeye, örgütlenmesini güçlendirmeye, müdahalesinin etkililiğini ve eylem yeteneklerini güçlendirmeye kararlıdır» diyerek bitirir: «Partinin güçlenmesi», daha önceki «komünistlerin tek bir ideali vardır, o da partidir» temasının doğal uzantısıdır. Kendisine yöneltilen sorular üstüne Marchais, Parti içinde bir tartışma, büyük bir demokratik tartışma olduğunu birkaç yoldaşın bu tartışmanın dışında kalarak itirazda bulduklarını, bunansa Parti'ye yararı olmayan küçük bir «marjinal» tartışma olduğunu belirtir.

Parti içindeki bu «marjinal» tartışmanın yaratıcılarından Althusser İKP yayın organı «Paese Sera» ile bir görüşme yapar. (*Paese Sera*, 6 Mayıs 1978; *Rouge*, 17 Mayıs 1978). FKP'nin birçok millitammun Partiyi terk etmek istediğini, bunansa tam da yönetimin istediği şey olduğunu, partide kalıp onu dönüştürmek gerektiğini söyler. FKP, İKP ve İSKP'de ikili bir ayırım bulunduğunu öne sürer: Kitlelerle Parti arasında, bir de yöneticilerle militanlar arasında. Bu, Stalinci geçmişin miras bıraktığı bir örgütlenme yapısıdır. Bunun bir

çimleri bugün daha demokratikleştirilmiş, daha «halkla ilişkiler» geçevesine sokulmuşsa da örgütsel öz değişmemiştir. Althusser'in bu demecini, FKP yöneticilerinden P. Laurent «vahim sözler» olarak niteler. Laurent, Althusser'in İKP ve İSKP'ye de dil uzatmasının, tek bir partide, FKP'deki bir işleyişin kimi yanlarını değil de, bütün bu partilere ortak temel ilkeleri hedeflediğinin kanıtı olduğunu yazar. (*L'Humanité*, 13 Mayıs). Laurent'ın bu yargısı, kendisinin okuduğunu anladığını pek iyi kanıtıyor. Gerçekten de, Althusser kimi «temel ilkeleri» hedeflemektedir. Laurent da «vahim sözler» söyler. Althusser'in kendilerine «Avro-komünist» denilen partilere suçlamalar yönelmesine değinerek, «kapitalist Batı'nın hakları ve emekçileri için bu kadar büyük umutlar taşıyan bu evrimi engellemek için çabalarını artıran Amerika'nın ve Avrupa'nın büyük burjuvazisi yanılmıyor» der. Başka deyişle, Althusser'i büyük burjuvazinin işbirlikçisi olarak niteler.

Althusser'in eleştirilerinin kaderi buyusa da, başka görüşlere artık yer vermek zorundadır *L'Humanité*; artık belirli bir dozda eleştiri getirmesi zorunludur. Ellenstein'in eleştirilerine yakın bir

tavırda bulunan R. Jean aydınların rolü üstüne bir yazı yayımlar parti gazetesinde. Buna cevaplar verilir, belirli bir karşı çıkma hareketiyle karşı çıkma hareketi örgütlenme yoluna girer bu aralarda. Ellenstein Marchais ile görüşür; görüşmeden ölümü bir sonuç alınmaz, 26 Nisan'da toplanan Merkez Komitesinin onayladığı Marchais raporuna karşı sayıları üç yüzlü bulan komünist ortak bir dilekçe imzalarlar. Partinin demokrasi, demokratik merkezizetçilik v.b. anlayışlarının eleştirildiği bu dilekçenin önemi değişik tavrıldaki komünisti bir araya getirmesinde yatar.

Mayıs 1978 sonunda işte FKP'nin durumu genel çizgileriyle böyleydi. Yönetim bir karşı-saldırıya geçti bir ara. Üçyüz komünistin imzaladığı dilekçe düşüncesini ortaya atan Michel Barak «hizipçilik»le suçlanır. Barak *L'Express* dergisinin kendisiyle yaptığı bir görüşmede (*L'Express*, 29 Mayıs) «Bir eğitim örgütlemek ya da bir (fraksiyon) hizip yaratmak gibi bir sorun olmadı, olmayacak. Biz, yönetime ilke olarak karşıyız.» der. Sözlerini «pek muhtemeldir ki KP'nin yönetici takımını değiştirmek gerek» diyerek bağlar.

İSKP'nin 9. Kongre'sinde Görülen ve Duyulanlar*

D.K.: Hiç şüphesiz gerçekten demokratik ilk komünist kongrelerden biri olan, İspanya Komünist Partisi'nin bu 9. Kongresi'nin nasıl geçtiğinden söz etmeden önce, İspanya'daki durum üstüne birkaç söz söylenebilir herhalde değil mi?

L.R.: İSKP'nin kongresi, İspanya'nın demokratikleşmesinin denek taşı olan Partinin yasallaşmasından henüz bir yıl sonra toplanır: İspanya'nın, bu tarihten başlayarak demokratik bir ülke ya da hiç olmazsa basın, düşünce, örgütlenme özgürlüklerinin bulunduğu bir ülke olduğu kabul edilebilir; çünkü bunlar, belirli bir biçimde, demokrasinin aşgari ölçütleridir ya da en azından çok önemli kazanımlardır. Kongre'ye davet edilen bütün öteki İspanyol siyasal örgütler, İSKP'nin yasallaşmasının yeni bir dönemin başlangıcını belirttiğini açıkladılar. Yeni rejim tarafından yapılan reformlar ne olursa olsun, bu yasallaşma olmadan Frankocu geçmişte kalırdı gene:

Bir yıl içinde, çok değişiklikler oldu. Bir yandan, geçen Ekimde, İSKP'nin yasallaşmasına oranla, siyasal partilerin siyasal hayatın temel oyuncularını olarak kabul edilmesine doğru bir adım daha temsil eden Moncloa antlaşmaları yapıldı; bu antlaşmalar bütün siyasal partiler tarafından im-

zalandığı için sözü edilen kabule doğru atılmış bir adım temsil ediyorlardı. Suarez hükümetinin baş vurduğu, ve önce siyasal partilere başvurmaya yolunda bir cevap aldığı (ki örgütlü siyasal güçlerin tanınmasını temel olduğu büyük bir bilgelikle belirtmişti böylece) sendikal merkezler tarafından ancak birkaç gün sonra imzalandı bu antlaşmalar.

Moncloa antlaşmalarının ekonomik ve toplumsal bir içeriği vardır, ama siyasal bir anlama sahiptirler daha çok. Geriye çevrilmez bir durumu değil de, Frankocu sağdan merkez UCD'ye, İSİP'e ve İSKP'ye kadar örgütlü siyasal güçler arasında karşılıklı bir hoşgörü, birbirini tanıma yönünde bir ilerleme yaratırlar, bu da İspanya'nın tarihinde bugüne kadar görülmedik bir şeydir. Buysa İspanya'nın, Batılı demokratik ülkelerin çoğundakilerle karşılaştırılabilecek demokratik kurumlarla donanacağını garanti eder de en azından böyle bir şeyi düşündüren bir ögedir. Bununla birlikte, bir sürü engelle karşı karşıya, bu yapılan antlaşmalar: İspanya'nın büyük patronları bu antlaşmaların ekonomik ve toplumsal yanlarına karşı açık savaşa giriştiler. Büyük patronlar sınıfı, işten atma hakkını zorunlu kılmakta ve işçi sınıfının yararına olan maddeleri uygulamayı reddetmekte. Antlaşmaların yalnızca «bunalmış yönetilmesi» ve «toplumsal antlaşma»ya ilişkin yanlarını

* Jean Rony (FKP üyesi) ile Danielle Kaisergruber arasında yapılan konuşma.